

Znečištění plasty bude řešit nová mezinárodní úmluva. Nesmí při tom přehlížet chemické látky!

2.8.2024 - | Arnika

Plasty jsou kombinací uhlíku, v tomto případě vyráběného z fosilních paliv jako je ropa a plyn, a chemických látek. Chemické látky jsou do plastů přidávány, protože různými způsoby upravují širokou škálu jejich vlastností, například jejich tvrdost, odolnost nebo barvu. Jen díky tomu může existovat tak široká škála plastových výrobků, jakou dnes můžeme na trhu vidět.

Jak se plasty vyrábí a jak s tím souvisí toxické látky?

Plasty jsou kombinací uhlíku, v tomto případě vyráběného z fosilních paliv jako je ropa a plyn, a chemických látek. Chemické látky jsou do plastů přidávány, protože různými způsoby upravují širokou škálu jejich vlastností, například jejich tvrdost, odolnost nebo barvu. Jen díky tomu může existovat tak široká škála plastových výrobků, jakou dnes můžeme na trhu vidět.

V plastech se podle nejnovějších poznatků používá více než 16 000 různých chemických látek, z nichž více než 4 200 je toxických. Téměř 1 000 z nich je spojováno s rozvojem rakoviny, mutacemi DNA nebo poruchami reprodukce a více než 1 000 z nich je toxických pro vodní organismy. Nejvíce alarmující přitom je, že v plastech se používá přibližně 6 000 dalších chemických látek, o jejichž dopadech a nezávadnosti nemáme (zatím) žádné informace.^[1] Informace o složení plastových výrobků přitom nejsou dostatečně transparentní a často zcela chybí, takže většinou vlastně nemáme ponětí, s čím přesně máme tu čest.

Tento problém se ještě násobí ve chvíli, kdy plastové výrobky recyklujeme. Všechny chemické látky se totiž recyklací dostávají i do nových výrobků. Výzkumy ukazují, že recyklované plasty obsahují dokonce více toxických chemických látek než primární plasty. Ty se v nich přitom míchají do „toxického koktejlu“ se zcela neznámým chemickým složením a účinky.

Co s tím?

Nestačilo by tedy zpřísnit regulaci chemických látek a zefektivnit recyklaci plastů? Ve skutečnosti ne... I kdyby všechny toxické chemické látky, které jsou v plastech používány, byly zítra zázračně nahrazeny zcela bezpečnými alternativami (což je samozřejmě ideální stav), současné obrovské objemy vyráběných plastů by stále poškozovaly životní prostředí a přímo i nepřímo i lidské zdraví. K tomu totiž dochází v průběhu celého životního cyklu plastů, včetně těžby surovin pro výrobu plastů (ropy a plynu), výroby plastů, jejich používání i stádia nakládání s nimi jako s odpady (jejich skládkování, spalování, chemická recyklace atd.).

Plasty dnes bohužel stále používáme i tam, kde to není nezbytné a ani žádoucí, nehledě na všechny jednorázové plastové obaly a výrobky, které se téměř okamžitě stávají odpadem. Produkce plastů se navíc neustále exponenciálně zvyšuje. Některé firmy sice v uplynulých letech deklarovaly snahu negativní dopady své činnosti snižovat, ale nová analýza společnosti Wood Mackenzie ukazuje, že dobrovolné úsilí firem v tomto ohledu vede jen k "neuspokojivě malému" pokroku v boji proti plastům. Mnoho firem (např. Unilever nebo Shell) navíc nyní ze dříve deklarovaných cílů a závazků nenápadně slevuje nebo je úplně ruší.^[2]

Snahy chemického a fosilního průmyslu problém bagatelizovat a naopak z něho nadále těžit byly jasně viditelné i na posledním dubnovém vyjednávání nově připravované úmluvy. Akreditovalo se na něj téměř dvě stě lobbistů, nejčastěji právě z odvětví chemického a fosilního průmyslu. Jejich počet tak byl zhruba třikrát vyšší než počet nezávislých vědců a zhruba sedmkrát vyšší než počet zástupců domorodých obyvatel, kteří jsou chemickým znečištěním z výroby plastů zasaženi nejvíce. Více o tom, jak vyjednávání v dubnu probíhalo, si můžete přečíst zde.

Proč by se nově připravovaná mezinárodní úmluva o plastech měla zabývat i toxickými chemickými látkami?

Od roku 2023 je na půdě OSN připravována nová mezinárodní úmluva o plastech, která by měla pokrýt všechny formy znečištění plasty, vznikající ve všech jednotlivých stádiích jejich životního cyklu. Arnika se vyjednávání o tom, jak bude úmluva vypadat, od začátku účastní. Jde totiž o historickou šanci, jak do problémů s plasty zasáhnout a něco změnit k lepšímu. Toxické látky v plastech jsou sice jen jedním dílkem skládky, přesto tím, který je velmi důležitý. Problém s plasty nesmí být, v rámci nově připravované úmluvy ani kdykoli jindy, omezován pouze na problém s odpady. Tento pohled na věc prosazují převážně firmy a země, které z těžby surovin pro výrobu plastů finančně těží a příliš se při tom neohlízejí na dopady na zdraví a přírodu, jako je Saudská Arábie, Írán nebo Rusko. Pokud tento úhel pohledu přijmeme, velká část problémů s plasty nám bude i nadále unikat.

Chcete nás podpořit v boji proti plastovému znečištění? **Podepište se pod Budoucnost bez plastů:**
<https://arnika.org/budoucnost-bez-plastu>

Chcete se o plastech a toxických látkách dozvědět víc? Přečtěte si náš infolist:

Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí. Projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

^[1] <https://zenodo.org/records/10701706>

^[2] <https://www.woodmac.com/press-releases/circular-economy-not-fulfilling-promise/>

<https://arnika.org/novinky/znecesteni-plasty-bude-resit-nova-mezinarodni-umluva-nesmi-pri-tom-prehlizet-chemicke-latky>